

**Mục 4: PHÁ NHỮNG THUYẾT NHÂN DUYÊN,
TỰ NHIÊN ĐỂ BÀY TỔ SỰ THẬT NHẬN
THẤY TÁNH THẤY**

Đoạn 1: Nghi Tâm Tánh Tự Nhiên Như Thần Ngã

Chánh văn:

Tôn giả A-nan bạch Phật:

- Thưa Thế Tôn! Thật như lời Pháp vương dạy, tâm tánh cùng khắp mười phương thế giới, yên lặng thường trụ, không có sinh diệt, điều ấy so với thuyết ông Phạm chí Sa-tỳ-ca-la ngày xưa nói về minh đế, hay các thuyết ngoại đạo như đám Đầu hôi (khổ hạnh) nói có chân ngã cùng khắp nơi mười phương, khác nhau như thế nào? Ở núi Lăng già, Đức Thế Tôn đã từng vì các ông Đại Tuệ chỉ dạy: Đám ngoại đạo kia thường nói tự nhiên, còn Phật nói nhân duyên, không phải cảnh giới của đám kia. Nay con xét cái tâm tánh đó là tự nhiên, không phải sinh, không phải diệt, xa rời tất cả các điều trái ngược, luống dối, giống như không phải là cái tự nhiên của đám kia. Xin Phật khai thị thế nào, cho chúng con khỏi mắc tà kiến và đạt được tâm tánh trong sạch nhiệm màu, sáng suốt.

*** Chú thích:**

Tôn giả A-nan thường nghe Phật dạy: Ngoại đạo thì nói tự nhiên, còn Phật thì nói nhân duyên, khác với ngoại đạo. Trong thế gian rất nhiều ngoại đạo thường nói đến tự nhiên, như nói: Tạo hóa hay Phạm thiên, tự nhiên mà có, không có cái gì sinh ra, nhưng lại sinh ra được tất cả sự vật, như nói: Có cái minh đế hay cái hỗn độn, tự nhiên mà có, rồi sinh ra có người có vật. Hoặc nói: Có cái chân ngã, cái thần ngã cùng khắp mười phương tự nhiên mà có, không có cái gì sinh ra. Nay Tôn giả A-nan xét cái tâm tánh không sinh không diệt, không thị, không phi, hình như là tự nhiên, nhưng lại khác với cái tự nhiên của ngoại đạo nên nhờ Phật chỉ dạy cho khỏi mắc tà kiến.

Đoạn 2: Chỉ Ra Không Phải Là Tự Nhiên

Chánh văn:

Phật bảo Tôn giả A-nan:

- Nay Như Lai phương tiện chỉ bày, chân thật bảo ông như vậy, ông còn chưa ngộ, lại lầm là tự nhiên. A-nan! Nếu chắc là tự nhiên, thì tự phải chỉ rõ thế tánh tự nhiên. Ông hãy xét cái tánh thấy đó lấy cái gì làm tự thể? Cái thấy đó lại lấy cái sáng làm tự thể, lấy cái tối làm tự thể, lấy hư không làm tự thể hay lấy ngăn bịt làm tự thể? A-nan! Nếu

lấy cái sáng làm tự thể thì lẽ ra không thấy được tối, nếu lấy hư không làm tự thể thì lẽ ra không thấy được ngăn bịt, như vậy cho đến các tướng tối mà làm tự thể thì đến khi sáng, tánh thấy đã diệt mất rồi, làm sao còn thấy được sáng?

** Chú thích:*

Phật bảo Tôn giả A-nan không nên làm tâm tánh là tự nhiên, vì nếu là tự nhiên thì đã có thể chỉ rõ bản thể tự nhiên của tâm tánh. Rồi Phật bảo Tôn giả A-nan hãy xét cái tánh thấy kia lấy gì làm cái tối, cái hư không, cũng ngăn bịt làm tự thể. Nếu tánh thấy lấy cái sáng làm tự thể lẽ ra không thấy được tối, còn như lấy cái tối làm tự thể thì đến khi sáng cái tối đã mất rồi và cái thấy cũng mất theo làm sao mà thấy được sáng.

Đoạn 3: Nghi Là Nhân Duyên

Chánh văn:

Tôn giả A-nan bạch Phật:

- Chắc cái tánh thấy ấy không phải là tự nhiên, thì nay con phát minh được nó do nhân duyên mà sinh, nhưng tâm còn chưa rõ, xin hỏi Đức Như Lai, nghĩa lý thế nào cho hợp với tánh nhân duyên.

** Chú thích:*

Tôn giả A-nan nghe Phật dạy tánh thấy không phải là tự nhiên thì nghĩ, nó do nhân duyên mà sinh, nên ông xin Phật chỉ dạy nghĩa lý thế nào để chứng thật tánh thấy là nhân duyên.

Đoạn 4: Chỉ Ra Tánh Thấy Không Phải Là Nhân Duyên Và Kết Luận Tánh Thấy Rời Các Danh Tướng

Chánh văn:

Phật dạy:

- Ông nói nhân duyên, Ta lại hỏi ông: Nay ông do nhân duyên mà có thấy, tánh thấy hiện trước đó, vậy tánh thấy ấy lại là nhân cái sáng mà có thấy, nhân cái tối mà có thấy, nhân hư không mà có thấy hay nhân ngăn bịt mà có thấy? A-nan! Nếu tánh thấy nhân cái sáng mà có, lẽ ra không thấy được tối, còn nhân cái tối mà có, lẽ ra không thấy được sáng, như vậy cho đến nhân hư không, nhân ngăn bịt, thì cũng đồng như nhân cái sáng và cái tối. Lại nữa, A-nan! Cái thấy ấy lại nương cái sáng mà có thấy, nương cái tối mà có thấy, nương hư không mà có thấy, lẽ ra không thấy được hư không, như vậy cho đến nương cái sáng, nương cái tối cũng đồng nương hư không, nương ngăn bịt. Nên biết tánh thấy như

vậy, không phải nhân, không phải duyên, không phải tự nhiên, cũng không phải không tự nhiên, không có nghĩa “không phải” hay

“không không phải”, không có nghĩa “tức là” hay “không tức là”, rời hết tất cả các tướng, tức là tất cả sự vật, làm sao trong ấy, ông lại định đem các danh tướng hý luận của thế gian mà phân biệt cho được. Thế cũng như lấy bàn tay nắm bắt hư không chỉ thêm nhọc sức, chứ làm sao hư không lại để cho ông nắm bắt.

*** Chú thích:**

Phật bảo Tôn giả A-nan: Nói tánh thấy là nhân duyên, cũng không đúng nghĩa. Vì nếu tánh thấy nhân cái sáng mà có thấy, lẽ ra không thể thấy được tối, hoặc duyên cái hư không mà có thấy, lẽ ra không thể thấy được ngăn bịt. Rồi Phật kết luận: Tâm tánh không phải nhân duyên, không phải không nhân duyên, không phải tự nhiên, cũng không phải không tự nhiên, không phải thị hay phi thị, không phải phi hay phi phi, tâm tánh là tuyệt đối, không có năng tri (chủ thể nhận biết), sở tri (đối tượng nhận biết), không có năng kiến (chủ thể nhận thấy), sở kiến (đối tượng nhận thấy), xa rời tất cả danh tướng, nhưng lại tức là tất cả sự vật. Nếu đem những danh tướng, những lý luận không đâu vào đâu của thế gian mà phân biệt tâm tánh, nghĩa là đem những nhận thức đối đãi mà phân biệt thể tánh tuyệt đối, thì nào khác gì lấy bàn tay nắm bắt hư không, chỉ thêm nhọc sức chứ bàn tay làm sao mà nắm bắt hư không được.

Đoạn 5: Lại Nghi Nhân Duyên

Chánh văn:

Tôn giả A-nan bạch Phật:

- Thưa Thế Tôn! Chắc cái tâm tánh ấy, không phải là nhân duyên, thế sao Đức Thế Tôn lại thường chỉ dạy cho các hàng Tỳ-kheo: Tánh thấy có bốn thứ nhân duyên, nghĩa là nhân hư không, nhân ánh sáng, nhân cái tâm và nhân con mắt. Nghĩa đó là thế nào?

*** Chú thích:**

Tôn giả A-nan lại hỏi: Vì sao Phật cũng thường dạy: Tánh thấy có bốn nhân duyên là: nhân hư không, nhân ánh sáng, nhân cái tâm và nhân con mắt.

Đoạn 6: Phật Lại Bác Nhân Duyên, Tự Nhiên Để Nêu Ra Tánh Thấy Rời Cả Bốn Tướng

Chánh văn:

Phật bảo:

- A-nan! Như Lai nói như thế là nói về các tướng nhân duyên nơi thế gian, đó không phải là đệ nhất nghĩa. A-nan! Như Lai lại hỏi ông: Các người thế gian nói: Tôi thấy được, thì thế nào họ gọi là thấy, còn thế nào họ gọi là không thấy?

A-nan bạch:

- Người đời nhân ánh sáng mặt trời, mặt trăng và đèn thấy các hình tướng thì gọi là thấy, còn nếu không có ba thứ ánh sáng đó thì không thể thấy được.

- A-nan! Nếu khi không sáng mà gọi là không thấy, lẽ ra không thấy được tối, nếu đã thấy được tối, khi đó chỉ là không sáng, chứ đâu phải là không thấy. A-nan! Nếu trong lúc tối, vì không thấy ánh sáng mà gọi là không thấy, vậy nay, trong lúc sáng, không thấy cái tối, thì lại cũng phải gọi là không thấy, thế thì cả hai lúc sáng, tối, cũng đều gọi là không thấy cả. Còn nếu như hai cái sáng và tối tự lẫn át nhau, chứ không phải trong đó, tánh thấy của ông tạm thời không có, thế thì nên biết cả hai lúc đều gọi là thấy, chứ sao lại gọi là không thấy? A-nan! Vì vậy ông nên biết: Trong lúc thấy sáng, cái thấy không phải là cái sáng, trong lúc thấy tối, cái thấy không phải là cái tối, trong lúc thấy hư không, cái thấy không phải là hư không, trong lúc thấy ngăn bịt, cái thấy không phải là ngăn bịt.

*** Chú thích:**

Phật bảo Tôn giả A-nan rằng Phật dạy như thế là phân tích các nhân duyên theo nhận thức thông thường của thế gian, chứ không phải dạy về đệ nhất nghĩa. Đạo lý dạy về tâm tánh là đạo lý tối cao, nên gọi là đệ nhất nghĩa.

Phật hỏi Tôn giả A-nan rằng người thế gian gọi thế nào là thấy, còn thế nào là không thấy? Tôn giả A-nan bạch rằng người đời nhân ánh sáng mặt trời mặt trăng và đèn, thấy các hình tướng thì gọi là thấy, đến khi không có ba thứ ánh sáng đó gọi là không thấy. Phật dạy rằng người thế gian gọi như vậy là không đúng, vì nếu khi không sáng mà thật không thấy, lẽ ra không thấy được tối, còn nếu thấy được sáng và cũng thấy được tối, thì hai cái sáng tối tự lẫn át lẫn nhau, chứ đâu phải cái thấy tạm thời không có. Rồi Phật chỉ dạy cho Tôn giả A-nan biết: Trong lúc thấy sáng, cái thấy không phải là cái sáng, trong lúc thấy hư không, cái thấy không phải là hư không, trong lúc thấy ngăn bịt, cái thấy không phải là ngăn bịt.

Đoạn 7: Chỉ Thẳng Sự Thật Nhận Thấy Tánh Thấy

Chánh văn:

Bốn nghĩa đó đã thành lập rồi, ông lại nên biết: Khi nhận thấy tánh thấy thì tánh thấy không phải là cái thấy. Tánh thấy còn rời cả cái thấy và cái thấy không thể đến nơi tánh thấy được, làm sao ông còn nói đến những nhân duyên, tự nhiên và tướng hòa hợp? Đám Thanh văn ông hẹp hòi không biết, không thông suốt được sự thật thanh tịnh, nay Ta chỉ dạy cho các ông, ông nên khéo suy nghĩ, không được trễ nãi trên đường hành trì Bồ-đề nhiệm mầu.

**** Chú thích:***

Ngoài bốn nghĩa đó, Phật lại bảo Tôn giả A-nan còn nên biết: Khi nhận thấy tánh thấy, thì tánh thấy cũng không phải là cái thấy. Cái thấy là năng kiến, tánh thấy thì tuyệt đối không có năng sở, nên tánh thấy còn rời cả cái thấy và cái thấy trong vòng đối đãi, không thể đến nơi tánh thấy tuyệt đối được. Sự thật thanh tịnh là như thế, sao lại còn đem những danh tướng nhân duyên, tự nhiên và hòa hợp mà phân biệt cho được.
